
Csabai László

KERÍTŐK

JELENET

Szereplők:

JÓKAI MÓR jeles író.

JÓKAI RÓZA alias harmadik Róza, alias Feszty Árpádné. Jókai Mór örökbe fogadott lánya, aki egyúttal a nem vér szerinti unokája. Az immár eltávozott Laborfalvi Róza vér szerinti unokája.

FESZTY ÁRPÁD festőművész, Róza férje.

Helyszín: A nyárligeti Korona kávéháza. Idő: 1899. május.

JÓKAI: Micsoda meglepetés! Rozikám, hadd öleljelek meg! Feszty fiam... Gyertek, üljete le! Úgy örülök! Kisasszony, kérünk még két kávé. *(Int a pincérnőnek)* Meséljete, hogy kerültök Nyárligetre?

RÓZA: Jöttünk megnézni azt a híres Sóstót.

JÓKAI: És hogy tetszett?

RÓZA: Még nem voltunk ott. A belvárosban sétáltunk, megláttuk Mór papót, gondoltam, már csak köszöntjük.

JÓKAI: Jól tettétek.

RÓZA: Jó itt a zene. Melyik daltársaság gramofonlemeze forog?

JÓKAI: Nem tudom. Mi újság otthon?

RÓZA *(homlokát ráncolva)*: Úgy nagyjából minden rendben.

JÓKAI: Nagyjából? Mi nem passzol?

RÓZA: Például... *(Gyorsabban)* pár napja bejött egy légy a lakásba. Nem tudjuk kiűzni, döng és döng. Megfájdul tőle a fejem. Bejárja a konyhát, mindent beköp és döng és... Én meg a fejfájás miatti túlidegességemben toporzékolok.

JÓKAI: Nem próbáltátok meg lecsapni?

FESZTY: Dehogynem. Talán sikerült is. *(Olyan testhelyzetet felvéve, ami harci helyzetek előadásához kell)* A dolog úgy néz ki, hogy esetenként több légy is beszökik a konyhaajtón.

RÓZA: Mert te mindig nyitva hagyod.

FESZTY: Ez most mindegy. Már legalább egy tucat legyet elpusztítottam, de egy mindig megmarad. Amikor eljöttünk, akkor is körözött egy. Lehet, nem is az, amelyik először bejött. De hát az mindegy. Rózának az idegeire megy. Az meg az én idegeimre megy.

JÓKAI: Róza?

FESZTY: Igen, Róza. Vagyis nem: a légy.

JÓKAI: Azért egy légy... az nem tragédia.

RÓZA: Az nem, de...

JÓKAI: Ki vele!

RÓZA: Hazudtam, nem Sóstót megnézni jöttünk ide... hanem... papó után. Mert nem a légy, hanem papó miatt fáj az én fejem.

JÓKAI: Hát de miért? Köszönöm, jól vagyok.

RÓZA: Mérgesek vagyunk ám papóra! Hipp-hopp, érthetetlenül eltűnik! A világ végére utazik. És miért? Tényleg: miért?

JÓKAI: Érthetetlenül? A színdarabom bemutatójára jöttem. Mindig ott szoktam lenni, ha időm és egészségem engedi. Nyárliget pedig nem a világvége. Még Magyarországnak sem a széle. Hol van még ide Verecke...

FESZTY: Úgy értesültünk, szoknya van a dologban.

JÓKAI: Hát... *(Büszkén elmosolyodva)* lehetséges.

RÓZA *(kétségbeesve)*: De ugye nem komoly!

JÓKAI: De igen, komoly.

RÓZA: Az a Bella?

JÓKAI: Ó az, megvallom.

(Róza összecsapja a kezét.)

JÓKAI: Tán csak nem akartok emiatt megadjusztálni?

FESZTY: Egy vénember beleszeret egy 54 évvel fiatalabb hölgyeménybe! Ilyen még nem történt a világon!

JÓKAI: Dehogynem! Goethe 55 évvel volt idősebb, mint Ulrike Levetzov, az a kis lipcsei leány.

FESZTY: Na jó, de ő Goethe volt!

JÓKAI: Én meg Jókai vagyok! És mit számít, hogy Bellával nem vagyunk egykorúak? Az én megboldogult Rózám meg idősebb volt nálam nyolc évvel!

FESZTY: A nyolc az nem ötvennégy!

JÓKAI: De a férfi nem nő! A természet törvénye, hogy a férj idősebb legyen a feleségnél. Ábrahám és Sára, Andrássy Gyula és Kendeffy Katinka, Deák Ferenc és... Ja, ő... neki nem... ő agglegény maradt.

RÓZA: Papó ezt a Bella iránti bohózatérzelmet csak képzelem, bebeszéli magának!

JÓKAI: Én a kicszert szívemmel is fel tudom ismerni az igazi érzelmet. Magamban és másban is. Mint ahogy fel tudom ismerni az igazi tálentumot is! Az első pillanatban!

FESZTY: Ez a Bella tehetséges volna?

JÓKAI: Feltétlenül.

FESZTY: Honnan tudta azt papó *objektíve* megítélni?

JÓKAI: Meg tudtam ítélni! Ob-jek-tí-ve! Már amikor először hallottam Bellát szavalni.

FESZTY: No, és mit szavalt ez a csitri? Heltaitól vagy Szabolcska Mihálytól valamit?

JÓKAI: Ugyan! Félbeszakítottam volna. Bella *tőlem* szavalt a *Széchenyi halálát*.

FESZTY (*gúnyos mosollyal köhög*): Hát igen, így tényleg *objektív* lehet ez az ítélet.

JÓKAI: Olyanokat tudtam meg a művemről, amit addig nem.

FESZTY: Például?

JÓKAI: Hogy zseniális!

FESZTY: Tényleg? Ki gondolta volna?

JÓKAI: Zseniális, de még jobbá lehet tenni. Van ez a sor: „Az Isten trónjához kívánkozék.”

FESZTY: Mi a baj? Nem jön ki a szótagszám?

JÓKAI: Az kijön. „Az Isten trónjához” – ez a hiba. Felesleges a határozott névelő. „Isten trónusához” – ezt javasolta Bellácska. Ugyanannyi szótag, és a trónus szebb szó, mint a trón.

FESZTY: Talán még lektora és korrektora is lesz papónak ez a Bella nevezetű személy.

JÓKAI: Meglehet. Bár az ő tehetsége a rivaldafénybe való.

FESZTY: Tehetség. Amire állítólag az a szavalt a bizonyíték.

JÓKAI: És a publikum ujjongása!

FESZTY: Hogy lehet, hogy én még sosem láttam ezt a Bellát színpadon? Pedig nekünk Rózával van bérletünk a Nemzeti Színházba, a Magyar Színházba és a Vígszínházba is.

JÓKAI: Bellácska... legalábbis egyelőre, leginkább a Krisztinavárosi Nyári Színházban működik.

FESZTY: Ó, micsoda rang abban a fahodályban fellépni!

JÓKAI: Aki csillag, minden pódiumon csillag. És csillog. Csillag-csillog, csil-
lag-csillog. Na, ezt felírom! (*A noteszába beírja.*)
RÓZA: És ennek a lánynak a neve!
JÓKAI: Mi van a nevével? Bella. Szép név. Öblös. Olaszos. A jelentése pe-
dig: szép. Szépet jelent szépen.
RÓZA: A családi nevére gondolok.
JÓKAI: Nagy. Nagy Bella. A Nagy túl egyszerű, igaz. De illett az apjához,
aki egyszerű, dolgos munkásember volt.
RÓZA: Én a hölgyemény *eredeti* nevére gondolok, mert bizony Grósz Bella
volt ő. Vagy még most is az!
JÓKAI: És aztán? A te urad meg eredetileg Rehrenbeck.
RÓZA: A Grósz nagyon zsidós név.
JÓKAI: Hát, ha egyszer Bella annak született...
RÓZA: Jaj, ne, csak ezt ne! Ettől félttem!
FESZTY: Úgy, de úgy sejtettem, hogy *ezek* vannak az egész mögött!
RÓZA: Ezt hagyd, Árpil! (*Jókaihoz fordulva*) Papó, a zsidók legfeljebb pén-
zes támogatónak valók, nem feleségnek. Képzeld el, hogy ez a Bella
gyermeket szül.
JÓKAI: Adná az Isten!
RÓZA: Nem is egyet. Kettőt. Vagy hármat. Három fiúgyermeket.
JÓKAI: Adná az Isten, hisz mindig erre vágytam, saját, vér szerinti gyer-
mekre.
RÓZA: De hát ott lesznek ezek mind! Már nemcsak Bella, de az a három
puja is!
JÓKAI: És?
RÓZA: Mit fog az a három puja csinálni?
JÓKAI: Mit?
RÓZA: Hát... például... Rohangálni fognak. Le-föl fognak rohangálni a
lakásban. Le-föl, le-föl...
Feszty (*bólogat a fejével a le-föl ütemére*): Le-föl, le-föl, le-föl...
JÓKAI: Ez könnyen elképzelhető. De nem értem, mi ezzel a rohangálással a
gond? A puják rohangálnak, ez már csak így van.
RÓZA: De hát ezek *hogyan* fognak rohangálni? *Hogyan?*
JÓKAI: Hogyan?
RÓZA: Hát olyan...
FESZTY: Olyan... na, *zsidósan*. Papó ott ül, pipázik, az a három zsidó pulya
meg... csak úgy rohangál.
RÓZA: Hát ki látott már ilyet!

FESZTY: Papó, Bella nem emlegetett valami biztosítóintézetet, ahol életbiztosításokat lehet kötni?

JÓKAI: Fiatal ő még. Minek az neki?

FESZTY: *Papóra* fogja megkötni, és Bella leend a kedvezményezett.

JÓKAI: Nem akar ő ilyet. Bár egyszer említette, hogy nagy rajongója a Trieste Biztosító könyvvezetője.

FESZTY: Mondom! Ugye! Ugye!

JÓKAI: Nem kell félnetek, hogy kiszorultok a vagyonomból.

FESZTY és RÓZA (*összenéznek, mindketten felderült arccal*)

FESZTY: Papó, ez igazán nemes, gondoskodó lélekre vall.

RÓZA: Ez így van rendjén, ezt vártuk papótól. A véghagyományát nem írhatja át.

JÓKAI: Nem kell félnetek, hogy kiszorultok a vagyonomból, mivel nincs vagyonom. Ínséget élő lelkek megsegítésére ment el.

RÓZA: Nono! És a sok mű után járó auktori részesedés?

JÓKAI: Az olyan, mint a kutya vacsorája. Vagy lesz, vagy nem. Ki tudja, fogja-e még valaki olvasni halálom után a könyveimet?

RÓZA: Fogja! Majd mi gondoskodunk róla. Már elkezdtem írni a papóval töltött éveimről a diáriumot. Tele van mókás jelenettel. Reklámnak. Már csak a vége hiányzik.

JÓKAI: Ha befejezted, szívesen elolvasom.

RÓZA: Azért hiányzik a vége, mert papó még él. De vannak ötleteim a papó temetését illetően. Bellának nem lesz ott helye!

FESZTY: Papó, ne gondolja azt, hogy mi nem tudjuk megérteni azt a konok életbe kapaszkodást... a sorssal való ujjathúzást, amit ez a Bella jelent. Papó még él, és férfi. S mint ilyen, igénye van... igénye van... hogy is mondjam...

JÓKAI: Társra.

FESZTY: Igen, *nőtársaságra*. De miért ez a... ez a kis nőszemély? Mi, Rózával...

RÓZA: Alapos megfontolások után...

FESZTY: Jól körülnézve, értesüléseket szerevezve...

RÓZA: Szóval mi nem vagyunk kőszívűek, nem zárkózunk el attól, hogy a papó... Hogy szórakozzon még egy kicsit...

FESZTY: Hogy *megfelelő* hölgy kíséretében élvezze élete alkonyát...

RÓZA: Ez az: *megfelelő*. Meg-fe-le-lő!

JÓKAI: Igazán kedves töletek. De nyugodtan bízzatok rám ezt.

RÓZA: Papó, nézze meg ezt a fotográfiát! *(Egy fényképet nyújt Jókainak. Jókai alaposan meg szemléli, közelről, aztán távolról.)*

JÓKAI: Formás madárka, tagadhatatlan.

RÓZA: Polacsek Valéria. Huszonnyolc éves. A legjobb kor a férjhezmenetelhez.

JÓKAI: A vállalai, a nyakacska...

RÓZA: Hát igen... van neki...

JÓKAI: Viszont mintha kancsalítana.

RÓZA: De csak az egyik szemére. Azt ma úgy mondják: sex-appeal. Ami régen volt a szépségpötty, az manapság az egzotikus szemállás.

JÓKAI: Nem úgy látom... nem úgy látom itt, hogy csak az egyik szeme... Mintha mindkettő kancsal volna...

FESZTY: És tudja, papó, mit nem lát még a fotográfián? Hogy Valéria apja Debrecenben táblabíró. A keresztapja meg Borsodban vicispán. És van harminc hold árendába adott szőlőjük Egerben. Semmi gond, semmi munka, és minden évben tele van a pince kékfrankossal meg kadarkával! Ez az élet: karnyújtásnyira a borocska és a fiatal arácska.

JÓKAI: Ami bor kell nekem, megveszem. A kancsalság meg kancsalság, ha fél szemre is. Szex pedig nem kell nekem!

RÓZA: Ó!

JÓKAI: Vagyis az az izé, szexe...

FESZTY: Szem-sex-appeal? Ha Valéria nem kell papának, hát nem kell. Nem erőszak a disznótor. Pláne, hogy itt van nekünk Wittelsbach Terézia. *(Feszty is elővesz egy fényképet. Jókai alaposan meg szemléli. Hátrakapja a fejét. Még egyszer alaposan megnézi. Megint hátrakapja.)*

JÓKAI: Feszty öcsém, te a bolondját járatod velem!

FESZTY: Amennyiben?

JÓKAI *(megrendülve)*: Hiszen ez a mi Erzsébet királynénk. Az én... és a nemzetünk pártfogó anyyala.

FESZTY: Lehetne ő. A fiatal Erzsébet. Ha szegény nem halt volna meg két éve az átkozott talján törétől. És ez is Wittelsbach. De nem Erzsébet, hanem Terézia. A Wittelsbachok egy nem arisztokrata, de jó módú ágából. Terézia modellként kezdte, és hölgyfestőművésszé avanszált.

JÓKAI: Elbűvölő a hasonlatosság.

RÓZA: Szerintem is, hihetetlen! Terézia apjának bútorgyára van Münchenben. „A bajor Szent Márton” – így hívják az apját, mert a szegények önzetlen támogatója. Terézia anyjának is bőséges apanaszt biztosít.

JÓKAI: Az természetes, hogy a feleségét ellátja azzal, amire szüksége van.

RÓZA: Hát... szóval... khhh Herr Wittelsbach nem vette felségül Terézia anyját. Terézia házasságon kívül született... Ez egy szényenfolt... De ne legyünk kicsinyesek! Terézia, az apja anyagi és erkölcsi támogatásával elvégezte a Münchener Akadémiát, saját műtermet nyitott Bécsben, és egy művészeszközüzletet Pesten. És még egy díjnyertes kancája is van a Tattersall-féle lovardában.

FESZTY: Papó, ha látná azt a kancát... Rézit. Az idomait...

JÓKAI (*a fényképet újból megnézve*): Látom, látom, formás idomai vannak Rézinek.

FESZTY: Nem, nem! A *ló* a Rézi, Terézia beceneve Teréz. Aki különben igen jól beszél magyarul. Csak az igeragozás nem megy neki. Főleg a tárgyas. De ez tárgytalan egy ilyen remek hölgy esetében.

JÓKAI: Ez a Terézia élénk társadalmi életet élhet.

RÓZA: De úgy ám! A müncheni, a bécsi és a pesti felső tízezernek is kedvelt figurája.

JÓKAI: Én viszont nyugalomra vágyon. Hetvenöt éves vagyok. Mennyi lehet még nekem hátra? Tizenöt, húsz év? Azt szeretném visszavonultan eltölteni.

FESZTY: És az a színősznő Bellácska talán nyugodt életet biztosítana? Thália papnőinek a lételeme a nyüzsgés!

JÓKAI: Igen. A nyüzsgés. A színpadon. Ami azonban oly fárasztó, hogy utána csöndes áhítatra vágyunk. Én Bellát a magánpáholyomból fogom szemlélni. Aztán hazamegyünk meghitt otthonunkba. Nyáron meg utazunk. Biarritzba. Monacóba. És legfőképp Velencébe. Ahogy új házasokhoz illő.

RÓZA: És, drága papó, ha szabad kérdeznem, miből fogja finanszírozni ezeket a kényeztetéseket? Mi most nem tudjuk támogatni.

JÓKAI: A pénzből.

FESZTY: Papónak van dugipénze?

RÓZA: Hát nem csak a könyvek után járó...

JÓKAI: Van valamennyi pénzem. Amennyi éppen elég lesz egy nagy családnak. Ugyanis Bella édesanyja meg Bella két húga és két öccse is hozzánk fog költözni.

RÓZA (*férjére néz*): Ó, Árpai, mondd, hogy ez csak egy rossz álom! Papó, könyörgöm, fől fogja élni minden pénzét!

JÓKAI: Spórolás végett is jó lesz a nagy család. Nem kell szakácsnőt fogadni. A Bella mamája és a két hűg remek háztartást visznek már most is. Kóser konyhát...

RÓZA: Jaj, Istenem, ne hagyj el! Kóser konyha!

FESZTY: Kóser konyha, futkározó zsidó puják! (*Rózának, nem törődve, hogy Jókai hallja-e*) Itt már nincs mit tenni: gyámság alá kell venni papót. Ezek az öregkori sürgető vágyak, ezek a *dugvág*ak, úgy látszik, teljesen papó agyára mentek. Egy jó ügyvéd kell nekünk!

JÓKAI: De Feszty öcsém...

FESZTY: Feszt intézkedem.

RÓZA (*szemét eltakarva szenved*): Ezt kellett megélnem! Papó, nem várok én háládatosságot, de könyörgöm, ne hozzon rám szégyent, rám, akitől csak jót kapott. És a férjemre. És a megboldogult feleségére, aki a nemzet nagyszonya volt a színpadon. Egy kis színésznőért ne dobja el a becsületét!

(*Közös, néma szenvedés Fesztyvel.*)

FESZTY (*újabb fényképet vesz elő*): Ezt a képet azért még megnézi, papó?

JÓKAI (*először csak egy pillantást vet a képre, és eltolja, aztán mégis megszemléli alaposabban*): Hm... Az arca... tetszetős.

FESZTY: Barna bőre van. Mint egy görög vízi najádnak. És Árminának van köze a vízhez, gőzhajót üzemeltet a Dunán, Mohács és Pest között. A módos sárközi gazdák azon hordják vásárra a portékájukat.

JÓKAI: Tehát Ármina a neve.

FESZTY: Igen, Silberstein Ármina.

JÓKAI: De hiszen akkor zsidó! Bellánál kifogásoljátok a származást, nála miért nem?

RÓZA: Ármina más tészta, ő gazdag.

FESZTY: És nem is zsidó! Mert kikeresztelkedett. Szóval, prima keresztény. Már több mint egy éve!

JÓKAI: Gazdag, nja... meg... kissé öregecske.

RÓZA: Hogy volna már öreg!?! Harminckét éves. Én harmincnyolc vagyok.

JÓKAI: Elnézést.

RÓZA: A harminckét éves kor még igen jó a férjhezmenetelhez.

JÓKAI: Úgy véled?

RÓZA: Igen. Persze, attól függ. A zsidóknál egy olyan húszéves, mint Bella, már vénlánynak számít, akit valakinek a nyakába kell sózni. De egy özvegy, az teljesen más eset.

JÓKAI (*arcára kiül a rettenet*): Mi-cso-da?! Ennek a nőnek volt már ura?

RÓZA: Igen. És egy tizennégy éves kisleánya is van. A hitese férjét a gutaütés vitte el. Nejére hagyta gőzgépeit, gőzhajóját, gőzmalmát és gőzfürdőjét.

JÓKAI: Hát te begőzöltél! Nekem már nem egy érintetlen, szűz leány? Nekem már mások levetett rongyát kell magamra... magamra húznom? Egy olyat... akinek viselt dolgait a fél város zengi.

RÓZA: Aki özvegy, az özvegy. Nem cemende, nem erkölcstelen, hanem szerencsétlen özvegy. A sors áldozata.

JÓKAI: De hát nemrég még egy másik férfival osztotta meg az ágycát! És most átmásszon az enyémbé? Lehetetlen!

FESZTY: Nono, papó! Laborfalvi művésznővel máshogy gondolta.

JÓKAI: Mi? Hogy jön ez most ide? Öcsém, neked nagyon kinyílt a csipád. Azt a szent nőt, akit én idő előtt elveszték, őt mered hasonlítani ehhez a Silberberghez, Silberburgerhez vagy kihez?

FESZTY: Nem, dehogy, én csak...

RÓZA (*arca ragyog a felismeréstől*): Papó, drága papó, megvan a megoldás: vegye el Silbersteinné lányát!

JÓKAI (*mintha öklelni készülné a homlokával*): De hát... Az a kislány... Az... *hatvanegy évvel fiatalabb nálam.*

RÓZA: Ó, az igaz szerelem mindent legyőz!